

Ruch „Wolność i Pokój”

Grzegorz Czapski, Referat Edukacji Historycznej IPN-u w Szczecinie

W ramach 30. Rocznicy Stowarzyszenia Federacji Młodzieży Walczącej w dniach 13–15 czerwca 2014 r. w Zespole Szkół Salezjańskich w Szczecinie odbył się ogólnopolski zjazd członków tej organizacji. W trakcie zjazdu odbyła się, między innymi, prezentacja wystawy przygotowanej przez szczeciński oddział IPN-u zatytułowana „W kręgu przyjaciół. FMW w Szczecinie”. Została na niej ukazana historia i specyfika działania tego stowarzyszenia. FMW była to tajna, antykomunistyczna organizacja młodzieżowa działająca w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w., u schyłku istnienia PRL-u. Charakterystyczna była jej bezkompromisowość. Początkowo skupiono się przede wszystkim na działalności wydawniczej, rozbudowie sieci kolportażu publikacji niezależnych, tworzone także koła samokształceniowe. Zarówno w szkołach, jak i poza nimi prowadzono akcje ulotkowe, plakatowe, masowe malowanie haseł, często połączone z bezpośrednią konfrontacją z organami komunistycznej władzy.

W toku prac nad wystawą została przeprowadzona szeroka kwerenda archiwalna. Przede wszystkim opierała się na zbiorach prywatnych, jednakże szczególnie ciekawe źródła zostały odnalezione w archiwum IPN-u. Nie dotyczyły one bezpośrednio FMW, lecz innej organizacji młodzieżowej działającej w tym samym czasie – Ruchu „Wolność i Pokój”. Na kartach akt wytworzonych przez Służbę Bezpieczeństwa można znaleźć opisy zarówno idei, jak i form działania Ruchu „Wolność i Pokój”. Jeden z dokumentów zawiera analizę porównawczą FMW i Ruchu „WiP”. Interesujące, że wielu działaczy utożsamiało się z oboma organizacjami. Było to możliwe między innymi ze względu na nieformalny charakter obu grup, przede wszystkim zaś wynikało z antykomunistycznych i pro-wolnościowych haseł głoszonych przez obie organizacje.

Ruch „Wolność i Pokój” w Szczecinie – podobnie jak w całej Polsce – powstał w 1985 roku. Impulsem było aresztowanie i skazanie, za odmowę złożenia przysięgi wojskowej, Marka Adamkiewicza. Z całą pewnością można stwierdzić, że ruch ten stał się ważnym wyłomem w systemie, tworzącym pole do działań o nowym charakterze i innym wydźwięku społecznym. Ruch „WiP” stał się organizacją zrzeszającą młodych ludzi, którzy postanowili kontestować system bez stosowania przemocy. Przystąpienie do niej było raczej gestem solidarności ludzi z jednej formacji pokole-

niowej i ideowej, niż wynikiem szeregu zjawisk społeczno-ekonomicznych, jak miało to miejsce w wypadku powstania NSZZ „Solidarność”. W organizacji tej od początku do końca jednostka górowała nad zbiorowością, a odrzucenie ściślejszych form organizacyjnych było tego najwymowniej- szym wyrazem. Do końca istnienia nie wytworzono żadnych struktur ani władz. Warto dodać także, że „WiP” nie był organizacją masową, a raczej elitarną.

Szczecińska Służba Bezpieczeństwa rozpoczęła inwigilację tego środowiska w październiku 1986 roku. Impulsem do podjęcia „operacyjnego rozpracowania” był udział Adamkiewicza w konferencji prasowej, na której ogłosił on przystąpienie do Rady Funduszu Ruchu „WiP”. Wkrótce, dzięki doniesieniu przez tajnego współpracownika, funkcjonariuszom udało się odkryć deklarację ideową – tzw. deklarację 18-tu. Program ruchu, obok cech pacyfistycznych, miał zawierać również elementy nawołujące do walki z degradacją środowiska naturalnego. Przede wszystkim domagano się wstrzymania prac nad budową elektrowni atomowych w Polsce oraz budowy silosów na odpady radio-aktywne w okolicach Międzyrzecza. W marcu 1987 roku obie wymienione tu organizacje przygotowały manifestację na ulicach Szczecina, podczas której domagano się między innymi ograniczenia zatrutowania środowiska przez Zakłady Chemiczne w Policach. Manifestacja miała niecodzienny charakter. Uczestnicy zaopatrzeni w transparenty i koszulki ze stosownymi napisami mieli usiąść w centralnym miejscu miasta – przy Bramie Portowej. Wobec ewentualnej interwencji milicji miano zastosować bierny opór. Akcja ta, dzięki informacjom w Radiu Wolna Europa, odbiła się szerokim echem w całym kraju. W kolejnych miesiącach udało się zorganizować szereg demonstracji, poprzez wywieszanie transparentów, rozrzucanie ulotek czy malowanie antykomunistycznych haseł w różnych częściach miasta. Szczególną uwagę SB, ze względu na miejsce, zwróciła akcja malowania napisów na murze okalającym jednostkę radziecką w Szczecinie. Wiosną 1989 roku szczecińskiej młodzieży udało się zorganizować pierwszą legalną manifestację, podczas której dominowały hasła proekologiczne. Był to tak zwany marsz wielkanocny. Ruch „WiP” zaprzestał działalności na początku 1990 roku. Było to związane przede wszystkim z realizacją podstawowych postulatów organizacji, a przede wszystkim rozpoczęciem „dorosłego życia” przez jej członków.